

УДК 78.071.1:929Брилін(477)

<https://doi.org/10.31652/252.4>

*Грінченко Т. Д., м. Вінниця
 кандидат мистецтвознавства,
 доцент кафедри музичного
 та перформативного мистецтва
 Вінницького державного педагогічного університету
 імені Михайла Коцюбинського
 Зузяк Т.П., м. Вінниця
 доктор педагогічних наук, професор,
 кандидат мистецтвознавства,
 Вінницький державний педагогічний університет
 імені Михайла Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ФОРТЕПІАННИХ СУПРОВОДІВ ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ ЕДУАРДА БРИЛІНА

***Анотація.** Темою дослідження є музикознавчий аналіз фортепіанних супроводів творів Едуарда Брилліна. Здійснюється характеристика художніх та технологічних прийомів композиторського письма композитора, досліджується зв'язок поетичного слова з музичним супроводом (на прикладі романсу «Час минає»).*

***Ключові слова:** композитор Едуард Брилін, вокальна музика, концертмейстерська майстерність.*

***Abstract.** The topic of the study is a musicological analysis of the piano accompaniments of Eduard Brilin's works. The artistic and technological techniques of the composer's compositional writing are characterized, the connection between the poetic word and musical accompaniment is investigated (using the example of the romance «Time is Passing»).*

***Keywords:** composer Eduard Brilin, vocal music, accompanist's skill.*

Постановка наукової проблеми. Постать композитора Едуарда Брилліна в історії української вокальної та інструментальної музики щороку набуває все більшої популярності серед викладачів і здобувачів мистецьких закладів освіти. Учні мистецьких шкіл із задоволенням удосконалюють свої виконавські навички, вивчаючи його фортепіанні мініатюри із збірників «Сходінки до майстерності» [3], «Юному віртуозу», «Грай, бандуро, грай», зворушливі скрипкові твори все частіше входять до репертуару виконавців скрипалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх попередніх дослідженнях ми намагалися систематизувати розрізнену інформацію про науковий, педагогічний і композиторський шлях Едуарда Брилліна, спробували

визначити його періодизацію, застосовуючи науково-дослідний підхід розпочали здійснення виконавсько-педагогічного аналізу навчально-репертуарних посібників композитора [3]. Когорта науковців, які долучаються до дослідження творчої спадщини Едуарда Бриліна, щороку зростає (О. Гаврилюк, Ю. Зубай, Т. Кривошея, О. Якимчук).

Мета статті – дослідити особливості виконання фортепіанних супроводів вокальних творів Едуарда Бриліна.

Виклад основного матеріалу статті. Вивчення творчості митця все більше доводить, що «найбільший внесок композитором здійснено у розвиток української камерно-вокальної музики» [2, с.61]. Творча співпраця з багатьма відомими сучасними українськими поетами – Ю. Тітовим, Б. Чалим, В. Герасименком, З. Ружен, О. Кравченком, Ю. Афанасьєвим, Л. Забаштою, Д. Луценком приваблює емоційною відвертістю, гострим відчуттям всієї гами людських почуттів та переживань. Поетична творчість визначала коло художніх образів музики Е. Бриліна. У наших попередніх дослідженнях ми систематизували їх за принципом висвітлення духовних почуттів людини: любов до рідного краю; філософська лірика; лірика кохання; родинні почуття [2, с.61]. Варто зазначити, що особливий вплив на формування особистості композитора здійснила атмосфера, яка панувала в сім'ї Едуарда Борисовича: мати – прекрасна співачка, викладач вокальних дисциплін, авторка численних наукових праць на вокально-педагогічну тематику, батько – баяніст, диригент, прекрасний джазовий музикант, якого в музичних колах України називали «людина-оркестр».

Збірка «Через пісню життя відчуваю» містить вокальні твори для голосу із супроводом фортепіано. У передмові зазначається, що запропонований музичний матеріал розрахований на різні рівні виконавської майстерності вокалістів. Романси і пісні, зазначає автор, «доступні для сприймання та художньої інтерпретації і спрямовані на розвиток виконавської культури та удосконалення професійної майстерності співаків» [1]. З точки зору підготовки концертмейстерів вокальних класів, ця збірка також є музичним посібником для здобувачів спеціальності 025 Музичне мистецтво (фортепіано). Кожен твір, що міститься у даній збірці є неповторним і особливим в контексті фортепіанного супроводу, водночас, саме на прикладі цих творів ми маємо можливість дослідити особливості творчого почерку композитора Едуарда Бриліна як піаніста-концертмейстера, а також, як композитора, який розуміє важливість фортепіанної підтримки для створення єдності художнього образу.

Досліджуючи концертну діяльність композитора, О. Якимчук повідомляє цікаві факти творчої біографії Едуарда Бриліна – виконавця та наголошує на

думці, що «Опанування гри на фортепіано дало змогу музиканту насамперед стати виконавцем власних творів» [4, с.84]. Характеристика та аналіз композиторського письма Е. Бриліна у супроводах до вокальної музики віддзеркалює його особисту манеру гри на фортепіано. Всі, хто пам'ятає сольні виступи композитора (Концерт «Дума про Чорнобиль» Інтермецо «Париж», акомпанування співакам, тощо), окрім яскраво вираженої музикальності, тембрової різноманітності, особливого туше в лірико-чуттєвих творах, відмічають високий рівень технічного володіння фортепіано, що забезпечував бездоганність виконання. Особливе відчуття інструменту багато в чому пояснювалось глибокими знаннями в галузі контрапункту і гармонії, набутих під час навчання у видатних українських композиторів (М. Сільванський, А. Штогаренко). Окрім того, в музиці Е. Бриліна вражає невимушеність безперервності мелодичних ліній, потоку музичних думок, бездоганності музичної інтуїції, що яскраво відслідковується як у вокальних, так і в супроводжуючих партіях. Зі слів О. Якимчук «ґрунтовна піаністична підготовка дала змогу створити методичні й високо-художні зразки фортепіанного педагогічного репертуару для дітей та юнацтва, а також випробувати себе в жанрі фортепіанного концерту [4, с.90].

Охарактеризуємо фортепіанний супровід одного з творів із збірки «Через пісню життя відчуваю». Вже у першому романсі, створеному на слова Юрія Афанасьєва «Час минає», ми бачимо об'ємний вступ (сторінка), який міг би бути окремою фортепіанною мініатюрою, маленьким твором з яскраво вираженою кульмінацією, динамічним розвитком від *p* до *f*. Низхідна секунда (соль, фа дієз), яка варіативно тричі з'являється в перших трьох тактах створює не стільки ефект напруженості, як би вона мала це робити за законами музичної семантики, скільки ефект дихання, зображує необхідність людського примирення з часоплинністю життя: «Час іде, але час не минає... Ми є дух, ми є плоть, ми є час...», говорить поет. Глибокий філософський зміст вірша за допомогою музики розкривається, на наш погляд, вже в перших п'яти тактах вступу, де відбувається чергування низхідних секунд з поступальним висхідним рухом восьмих тривалостей. Окрім того, переривчаста паузами лінія восьмих нот у лівій руці, нагадує нерівність серцебиття, своєрідну аритмію, яка може спостерігатися у людини, травмованої життєвими подіями. Введення в другому такті замість трьох восьмих нот — двох (розмір 6/8), є одним із характерних прийомів композиторського письма Едуарда Бриліна, який часто зустрічається як у супроводах, так і в творах, написаних для окремих інструментів.

Серед технічних фортепіанних складностей слід назвати поліритмію в одній руці (ліва рука, 12 такт) та в тому ж 12-му такті незручний хід шістнадцятими тривалостями, який потребує індивідуального підходу до вибору аплікатури. Чистота попадання на октавний хід (такти 13,14) можлива лише за умови свободи правої руки, тобто відсутності найменшого її затиснення. Кожен мелодичний хід у вступі можна трактувати як підготовку виконавця і слухача до того, що далі перед ними відкриється істина, зашифрована у поетичному тексті, досягнеться розуміння чогось сокровенного і дуже важливого.

У другому куплеті композитор залишає нас в основній тональності сі мінор; за текстом ми поринаємо у самий час, який відтепер зображується більш дрібними тривалостями, немов би прискорюється. Цей прийом використаний Е. Бриліним у Токаті для скрипки. Там, як і в даному романсі, така хвилююча мелодійність і пульсація звучить особливо щемно і трепетно.

«Скільки прожито, скошено жита. Час іде і збирає врожай...» - підсумовує автор слів у третьому куплеті. Відповідно до цього, музична емоційна напруга твору збільшується за рахунок модуляції в тональність до мінор. Загальна кульмінація твору приходить на слова «...вершини незайманих гір, ми до них донесем тільки ніжність» - зміст цих слів у музиці підкріплюється ферматуванням найвищої теситурної ноти у вокальній партії (соль), пасажами у фортепіанному супроводі, що стрімко рухаються вгору і підсумковим кадансуванням з використанням прохідних звуків в акордах субдомінантової та домінантової сфери.

Характерним для композиторського письма Е. Бриліна є завершення твору на нестійкому другому ступені (ре) тональності до мінор, обрамленому мелізматичним посекундовим рухом мелодії вниз. Автор залишає виконавцям та слухачам простір для роздумів, ставить одночасно знак питання і три крапки. Такий прийом використовується в Ноктюрні для скрипки та ще багатьох творах композитора. Піаністу тут потрібно застосувати особливу темброву окрасу останньої ноти, вміти дослухати її до самого кінця звучання.

Висновки. Творчість Едуарда Бриліна є окрасою української класичної музики, вивчення і популяризація якої у теперішній буремний час російсько-української війни є важливим завданням вітчизняної мистецької освіти з метою збереження та примноження нашої культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Брилін Е. Б. Через пісню життя відчуваю [Ноти]. Нова Книга. 2012.

2. Грінченко Т. Музично-педагогічна спадщина Едуарда Бриліна у вимірі потреб сучасної мистецької освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 62. С. 187–192. DOI: 10.31652/2415-7872-2020-62-187-192
3. Грінченко Т. До питання оновлення педагогічного репертуару учнів музичних шкіл: «Сходінками до майстерності» Едуарда Бриліна. *Філософія культурно-мистецької освіти*. 2022. С. 60–64. <https://dspace.vspu.edu.ua/items/554f98cc-dba4-4da9-bc8e-8d43299d7ae6>
4. Якимчук О. Композитор Едуард Брилін: універсальний характер творчої діяльності. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*. 2024. Вип. 7(1). С. 79–94. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.7.1.2024.303772>